

Kogato na 13 april 1941 g. go izmyknaha izpod razvalinite, beshe na chetiri godini i polovina, znaeshe, che se kazva Niko N. Herceg, che rodnijat mu grad e Saraevo, a stranata Jugoslavija, no veche ne znaeshe kyde zhivee, tyj kato kyshtata na starija Hadzhi-Banjac тази сутрин beshe razrushena do osnovi. Naj-verojatno nemskite samoleti njamashe i da hvyrlyat bombi v тази част на града, ako sreshtu tjah vnezapno ne beshe otkrila ogyn batarejata ot zenitni orydija ot visochinata nad kyshtata na Hadzhi-Banjac. Njakolko mashini v mig se otdeliha ot eskadrilata i se ustremiha kym tresjashtite se cevi na dvajsetmilimetrovite zenitni orydija "Hispano" i skoro celijat rajon potyna v tymnina i vopli. Herceg dobre mozheshe da vidi kak oblak dim i prah stoi nepodvizhno nad града i dolinata. Obezumeli hora tichaha s vajkane prez razvalinite. Drugi mykneha nosilki i lopati. Navsjakyde se useshtashe mirizma na izgorjala sjara, smradta na parcali, zlovonieto na opyrлено choveshko meso i oshte neshto, koeto shte drazni nozdrите na Herceg do kraja na zhivota mu - vonjata na choveshko neshstastie!

Miglite na Herceg, vezhdite i kichur kosa nad cheloto mu bjaha izgoreli, inache toj beshe ostanal nevredim. Po-kysno shteshe da mu izraste nov kichur, no, interesno, shteshe da byde mnogo po-svetyl ot ostanalata kosa. Sjakash plamykyt na kraja na sveta zavinagi beshe beljazal momcheto, koeto godini sled tova sybitie shteshe da nosi gordo kydrіca s cvjat na staro zlato, s edva zabelezhimi ottenyci na rizho; otnachalo neosyznavasht, a posle tvyrde gord s izkljuchitel'nija si beleg, za kojto vjarvashe, che e njakakyv osoben znak - celuvka na boga ili dopir ot krilo na angel-pazitel, litnal nad razvalinite. Njakoi hora po-kysno, po kichura, kakto i po chudodejnoto izbavlenie ot samata smyrт,

otkrivaha v liceto na Herceg do goljama stepen izkljuchitelno dete na shtastieto, rodено v pregrydkite na strashnija mor i stradaniето. Svetlijat kichur nad pravilno oformenoto mu visoko chelo, sjakash go ot deljashe ot masata. Dosta dylgo toj sluzheshe na Herceg kato edinstveno ukrashenie, nakit ili moden detalj, a kogato go strizheha do kozha (tova praveha tvyrde chesto v razlichni siropitalishta, prez koito minavashe, i oshte po-kysno - v kazarmata), naj-napred zapochvashe da raste tozi svetyl kichur, a chak togava ostanalata kosa! Sjakash njakakyv tynichyk, no izvynredno probiven lych svetlina, idvajki ot nishtoto, ot tymninata i prahta, ot sivotata i dima, vseki mig oblivashe sys svetlina kosata mu, davashe mu ogromna uteha i togava, kogato negovijat razum i malkoto mu syrce gubeha vsjakakva nadezhda, che njakoga shte se spasi ot nevoljata, sred sivoto mnozhestvo, koeto se tyrkaljashe prez sledvashtite godini na pustota i samota.

No, i vypreki che kosata mu beshe opyrlena, a liceto pokrito sys sazhdі, po vsichko licheshe, che Niko Herceg e onova, koeto po bednjashkite ulici se naricha "bogatsko dete". Mnogo dobre vyzpitan, ne placheshe, nito pyk dyrpashe horata za polite na paltata; samo stoeshe sred ruinite na vcherashnija svjat, pregyrnal edna zelenikava kotka, kojato ot davna beshe umrjala. V obshtata sumatoha nikoj njamashe vreme za nego i go bjaha ostavili na mira. Izvazhdaha myrtvite. Chu kak njakoj izpod zemjata tiho i zhalno moli za pomosht, a malko po-kysno nabljudavashe kak onezi, koito toku-shto bjaha izroveni, umirat, vyzdyhnali s oblekchenie, vednaga shtom ot slabneshe natiska ot gredi i syboreni steni vyrhu izmychenite im tela. I taka, stoeshe do kolene v natrosheni tuhli, stiskashe myrtvata kotka v pregrydkata si i chakashe kato vsjako dobre vyzpitanо dete vyzrastnite da se vyrnat za nego i da opravjat neshtata, kaktо njakoga shteshe da chaka pred vratite na njakoj salon da

napravjat frizurata na majka mu i sled tova da otidat na razhodka.

Kogato mu omryzna da stoi na edno mjesto, zarazhozhda se iz razvalinite, chudejki se, che тази sutrin nikoj nishto ne mu zabranjava. Taka popadna na kupchina goresho zheljazo - ostanki ot onova zenitno orydie. Vojnicite bjaha na svoite mesta - myrtvi i poluovygleni. Ne zaplaka. Samo se uchudi kyde li sa licata im.

Dali beshe neshtasten? Beshe li uplashen? Kolko pyti samo se beshe opitval da izvika v spomenite si tova utro! Osven ogromnata samotnost, kojato chuvstvashe togava, nishto poveche ne mozheshe da si spomni. Verojatno тази praznota mozheshe da se iztylkuya kato amnezija - no, ako se kasaeshe za vremenno izgubvane na pametta ot njakakyv udar, shok ili dylgo lezhane v tymnina, v chijato dylbochina se iskrjaha njakakvi malki myzhdukashti svetlinki, kak togava shteshe da znae imeto si, grada i dumite na pesenta, na kojato go beshe nauchil bashta mu? V edna pochivka, dokato si otdyhvaha horata, koito razvaljaha razvalinite, toj se priblizhi do tjah i poiska voda. Dadoha mu da pie ot vojnishka manerka, a vodata se razlivashe po bradichkata i mokreshe hubavata mu papijonka.

- Kak se kazvash? - popita go mustakat sanitar.

- Herceg N. Niko! - otgovori toj gordo.

- Ranen li e? - popita lekarkata.

- Struva mi se, che ne e...

- Tova e malkijat ot nomer shest! - prostena njakakva zhena, kojato kachvaha na nosilka.

- Bozhe, kakvo neshtastie... - placheshe edin chovek, cjal v praholjak.

- Myzhetete ne plachat! - kaza mu spokojno Herceg. - Iskate li da vi izpeja neshto?

I bez da chaka razreshenie, zapja "Internacionala",
edinstvenata pesen, na kojato go bjaha nauchili:

NA KRAK, O, PARI PREZRENI,
NA KRAK, O, ROBI NA TRUDA...

- Komunistichesko kopele! - izrymzha njakakyv agent v
kozhenno padesju.

- Ostavi go! - kaza drug. - Vizhdash, che malkijat e
poludjal!

Edna zheni mu dade dinar, zashtoto peeshe hubavo. I
njakakva starica, a sled neja i gospodinyt v prashen kostjum.
Slozhi parite v malkija dzhob na kysite si pantalonu.

V тази porjadychno patetichna zhanrova scena ima
neshto, koeto donjakyde objasnjava haraktera na Niko Herceg i
syvsem osporva pedagogite, koito tvyrđjat, che lichnostta se
formira s godinu. Peejki vyrhu razvalinite na onova, koeto do
predi malko e bilo dom na mogyshtija mu djado, Niko Herceg
specheli pyrvite pari v zhivota si. Vsichko, koeto shteshe da
vyrshi po-kysno, shteshe da byde vsyshtnost syshtoto: dylgo
hodene po vseobshtite myki na edin malyk uctiv svidetel, kojto,
mimohodom, za da se prehranva njakak si, pripechelva s peene!

Sjakash vnezapno sybudena ot dylgogodishnija si
mirnovremenen syn, v dalechinata zapochna da vie sirena.

- Samoleti! - zavikaha horata i se vturnaha nagore po
strymninata kym slivacite. Herceg gi gledashe kak se katerjat po
hlyzgavata vlazhna treva i kak se sybarjat vyznak, povlichajki se
edin drug za krakata i paltata. Nego nikoj ne povede i zatova toj
prodylzhavashe da stoi spokojno i taka stana edin ot redkite
ochevidci, koito dobre mozhaha da vidjat formirovaniето ot
samoleti, koito pikiraha nad grada, puskajki nanizi ot obli
bljaskavi predmeti. Pyrvo se chovashe grohot, a njakolko miga
po-kysno do Herceg dostigashe ogromna goreshta vylna, ot
kojato kyntjaha ushite i glavata mu. Togava oshte ne umeeshe da

razlichava samoletite, no njakolko godini po-kysno, kaktó i vsichki ostanali voennovremenni deca, shteshe da stane istinski specialist po letatelni aparati i oshte po reva na motorite shteshe da mozhe da razpoznavá dali stava duma za eskadrila "shtuki" - "JU-87", narichani "Sturmkampfflugzeug", ili e formirovanie ot "dormieri", "junkersi" ili "mesershmíti-III". Oshte po visochinata, na kojato letjaha, toj syumjavashe da opredeli celta i prednaznachenieto im: dali tova sa samo obiknoveni transportni samoleti, prazni li se vryshtat, ot bojna zadacha, bez smyrtonosnija si tovar, ili tepyrva imat namerenie da go izsipjat vyrhu sledvashtija neshtasten grad, kojto oshte ne e platil voennija si danyk. Ponjakoga, v noshtite na usamotenie prez puberteta, toj se pitashe koj li e bil onzi pilot, kojto beshe hvyrilil bomba vyrhu djadovata mu kyshta. Verójatno i samiját tozi chovek otdavna e trup - prah i pepel, svalen i zabraven. Onazi bomba, kojato toj beshe hvyrilil na 13 april 1941 g. nad Saraevo, beshe padala mnogo dylgo, dotogava, dokato nastigne i nego samija i go prevyrne v NISHTO. Herceg vjarvashe, che piloty ja beshe hvyrilil vyrhu samija sebe si i mu beshe po-leko ot syznaniето, che na sveta syshtestvuva njakakva vissha, kosmicheska pravda, izvyn choveshkija doseg i volja.

Ostavi kotkata si na zemjata i se kachi na podvizhnoto stolche na zenitnoto orydie. Metalyt se beshe veche ohladil. Zapochna da vyrti rychkite na "hispanoto", predvizhvajki cevta otvesno i po horizontal. Mereshe se, kaktó go bjaha uchili vojnicite i vikashe: "Bum, bum, bum!".

V tozi moment tova beshe poslednata otbrana na grad Saraevo.